THE ISRAELITE PRESS
The only Jewish Newspaper in Western Canada.
אידישע וואָרט
Office and Place of Business: Israelite Press Bldg., 165 Selkirk Ave., E.
Published daily except Saturday and Sunday.
ENTERED AS SECOND-CLASS MAIL MATTER AT OTTAWA.
Subscription: $6.00 per year.
Established 1910 Phones: 55 409—52 213
WINNIPEG — MANITOBA

אימיגראציע מעגלאכקייטן אין דרום אמעריקע

אימיגראציע מעגלאכקייטן אין טשילי

די אימיגראציע פאראייניקונג "האראיאָמעמיגרירעטס" האט דא ניט לאנג דערגירט איינעם פון איר פאר־אנטוואָרטלאכע מיטאַרבעטער פון מאנ־טעוויעדע. קיין טשילי מיטן צוועק אויסצופאָרשן דארטן די מעגלאכקייט־ען פאר א אידישער אימיגראציע. פון די עדשטע באריכטן, וועלכע זיינען שוין דערהאלטן געוואָרן, איז צו זע־ען, אז ניט קוקנדיק אויפן קרייזיס, וואס הערשט איצט אין דרום אמעריקע, איז אין דיר א גוטע פונט אידישן ישוב אין טשילי. בעל מלאכות: שוסטער, סנדלער, שניידער, מעכאניקער, נרעעער, בעקער און אנד., וואלטן קאָ־נען געפינען ארבעט אין טשילי. און זיי דארט איינארדענען.

יי באוואוסט, אין אויף צו באקו־מען וויזעס אויף טשילי נייטיק צו־צישטעלן די טשילענישע קאנסולאטן אין אייראָפּע אן איינרייזע דערלייבע־ניש (א. נ. "וישאמארע"). די דאזיקע "וישאמארע" קאן אריינבאקומען יע־דע פּערזאן, — ניט נאר אומבארענגט־קרובים, — וואס וואוינען אין טשילי און וואס האט ווערכסטפאר־שטענדלאך, דורכגעפירט אלע נויטיקע פאָרמאליטע־טען און האט צוגעשטעלט א נאראנ־טיע, אז דער קומענדיקער אימיגראנט וועט ניט פאלן צו לאסט דער עפנט־לאכקייט.

דעם קאמיטעט "הוצעס" אין סאנ־טיאגא דע־טשילי (וועלכער איז באר־אנטוואָרטנ נאמען: "אידישער אי־מיגראנטן שוץ פאראיין") און אין וועל־כען עס נייען אריין פארשטייער פון אלע שיכטן פונם אמריקאנישן אידישן ישוב מיט ח' הר. ווייגשטיין, אלס פאָרזיי־צער בראש) האט זיך איינגעגעבן צו באקומען פון דא אנשטעלונג־קרייזן א פאָרזיכטיגע מאנונג אין קוואליפיציירטע בעלי מלאכות: אזוי, למשל, זיינען דו־130-120 משפחות, וואס שטעלן אויף זיך פאר דעם אידישן ישוב אין וואל־פאראיזא, באשעפטיקט אין דער מע־בער, פעלן אין מאנופאקטור בראנזשע און פארנעמען אויף אן אנגעוועגנעס ארט אינם הארז פון מיט אלאנד, אי־דישע בעלי־מלאכות, און קוואליפיציר־טע ארבעטער זיינען אבער ניט בכקאָ־נעס געוועזן, — ווייל ס'איז געווען גרינג פאר די אפאריקאנטן פון א געוויסן פּראָדוקט זיי זאָלן מאכן יד אחת, אויסמיידן קאָנקורענץ און פארקויפן זייערע סחורות צו אזעלכע הויכע פּרייזן ווי נאר מעגלאך — ניט רעכענענדיק זיך מיט דעם וואס דאס לייגט ארויף א ניט באר־טיקטע לאסט אויף די געבריוכער.

אלע אנדערע פּראָדוצירער פון לאנד האבן געקאנט געניסן פון פּראָטעקציע, א חוץ דע שפּאנען. ער. דער פארמער, איז געווען דער איינציקער וועלכער האט זייגע פּראָדוקטן געמוזט פארקויפן אויפ־אפענעם מארק, אין קאנקורענץ מיט די פארמערס ניט נאר פון זיין לאנד, נאר פון דער גאנצער וועלט.

האט ער פרובירט זיך ארגאניזירן, זוכן דורך געמיינשאפטלאכע מיטלען צו פארבעסערן זיין לאגע. דאס מען געגרינדעט קאָאָפּעראַטיוון, דאס האט די לאנע פונם פארמער עמוזאס גרינגער געמאכט, אבער רעגולירן דעם פּרייז פון זיינע האבן זיי ניט געקענט.

* * * * *

אין די מלחמה צייטן האבן די פארמערס פארזוכט דעם טעם פון א רעגולירטן פּרייז. די רעגירונג אליין האט געשאפן א מאָנאָפּאָל און געצאלט הויכע פּרייזן. דער פארבאנד אין שיקאגו גרויס. די פּרייז הויך. האבן די קאנדער פארמערס פארנומען גרעסערע פעלדער, אין אין 3-4 יאר צייט פארדאפּלט די פּראָדוקציע. נאך דער מלחמה, האט אבער די רעגירונג אפגעשאפט דעם מאָנאָפּאָל. די פּרייזן זיינען געפאלן — דער פארמער האט זיך ווידער געפונען אין א שווערער לאגע.

דאן איז אריינגעקומען אהרן שאפירא מיט זיין ברימען פּראָ־פאר א צענטראלער וויינ־פארקויף ארגאניזאציע (דער "פול") אין די פארמערס האבן אין דעם געזען זייער דערייזנג.

איז אבער דער אומגיק געווען וואס דער פול האט זיך ארגאנ־ניזירט פונקט אין דער צייט ווען די פאראייניקטע שטאטן האבן אנ־געהויבן זייער געפערלאכע פּאָליטיק פון הויכע און הערכערע טאריפן קעגן איין אפּייאיש קאנקורענץ. האבן זיך די איינראייער גענומען באיקאטירן דעם איינציגן אמריקע וואס זיי פלעגן אימפּאָרטירן אויף א גרעסערן מאסשטאב פון אמעריקע: וויין. ערשטנס געהעכערט דעם טאריף אויף וויין. צווייטנס דערמיטיקט זייערע אייגענע פארמערס צו נעמען זיך צו דער ארבעט אין פּראָהיזירן וויין.

איז געוואָרן אן איבערפלוס פון וויין אין די פריין זייגען, נא־טירלאך. שרעקלאך געפאלן. דער קאנאדער פארמער איז געבליבן מיט הונדערטער מיליאָנען בושל וויין אויף זייגע הענט. קיינע קונים. און אויב שוין יא א קונה — דארף ער פארקויפן אין וויין אויף א נידערער קערן ווי עס קאסט צו פּראָהיזירן.

* * * * *

דערפאר די איסעפּנעוויינלאך שווערע לאגע פונ'ם פארמער. די ליבערלע רעגירונג האט געהאפט די לאגע צו פארבעסערן דורך פאר־קלענערן דעם טאריף אויף איינפאיאישע אימפּאָרטירטע סחורות אין דורכ'ן עפענען די טירן פון איינפאיאישן מארק פאר קאנאדעס וויין; די קאָנסערוואטיווע רעגירונג גלויבט אבער ניט אין אזא רפואה. בע־נעם גלויבט אין דער באשיצונג פון אינדוסטריע — דורך הויכע טאריפן. אועלכע טאריפן זיינען אין א געוויסן זין א סובסידיע פאר די אמעריקאנישע פאבריקאנטן. אין אים זיך צו באשיצן קעגן דער אנקלאגע אז פון די הויכע טאריפן געניסן בלויז די איינזאיטיגע פון מזרח. וואו עס געפינען זיך דאס רוב אינדוסטריעס — איז ער געקומען מיט זיין 5 סענט א כושל סובסידיע פאר די פארמערס פון מערב קאנאדע: ערשטנס, צו פאר־גרינגערן זייער לאגע, צווייטנס, צו — דערזייען אז ער איז ניט פאר־טייאיש; דריטנס . . . צו פארמאכן זיי דאס מויל.

וועט דאס העלפן?

קיין עגזאקטיקע רפואה איז דאס ניט. אבער די פארמערס וועלן דאך באקומען דאס יאר אן ערך פון זיבן ביז צען מיליאָן דאלאר מער פאר זייער וויין. אין דאס מיינט, אז די דאזיקע עקסטרא מיליאָנען וועלן זיך ארומדריען צווישן דער מערב קאנאדער באפעלקערונג — און צייטווייליק פארגרייסערן די לאגע.

די פארמערס וועלן דאדפן אויסקומען מער ראדיקאלע מיטלען, פאר א פערמאנענטער רייניגונג פון זייערע פראבלעמען

מעשי בראשית ביים ים המלח

פון דר. א. ש. יורים

אין א באק־אויוון

דאכט זיך די פוסטקייט אליין. קיים פארבייי דעם וואנדערלאנד נעמאנאנע קלייסטער. וואו אמאל מיט קנאפע 2 טויזנט יאר צוריק האט נעוואוינט פאר־דאמט ווערן נאטס זון, — אין דעפון האט זיך דאן אויסגעמאכט נאט'ס קלאר אויף נאטס פאלק. קיין פארבייי אויף שוין הויבט אן דער וועג באלד אראפ אין געשלענגטער סערפענטינע, פון ביייזע זייטן אבסאָלוטע טרבה, פון באריעקע הויכן וועלן מיר באלד אריין אין אונטערייס'ישע טיפן. וואס א מ'ארגע לאנד! איז שוין — דאן אונטער אלע באדענגונגען. ביי־נע פרדסים אין דייטשייניקע כרמים האבן זיך זייער שייגקייט אבער ניט ווייניקער די נאקעטע פעלקן פון יהודה אין דער הייסער' אין אלץ הייסערער טרבה אויף דעם וועג צום ים המלח. מ'האט דאס געפיל: אלץ ווייטער אין אויסערלאכער צייטליזאציע, אלץ נע־ענטער צו די ערשטע אנהויבן, צו אר־נעריאכער פארשיידנג. וואס ווייניקער די נאטור פארצידט, אלץ מער פארבט זיך די נשמה אין אירע פורות'פולע קאָ־לירן אין וואנדקלונגען. סיי די שטיי־נערנע בערג, סיי די דאמדיקע וויסטע נייש דאך — זיך זייערע באזונדערע פּראָכט פראכטקייטן — גרייסקייט אין מאיעסטעט. ווייל נאר וואס וואקסט אין בלוים, פארבייט אין באזונדערקט, אין וואס אין פעלן אין מדבר האט אין זיך דעם ריח פון בושם אין גלאנץ אין אפּגלאנץ אין אייביקייט. דא אויף דער "שוים" פון דער "טויטער נאטור" פלי־מר'שט דערפילט דער מענש די אבסאָ־לוטע פריידיקייט. מ'איז אן אלץ אין אלעמען אויסגעטאן. פון קיינעם אפ־הענגיק. צו קיינעם צוגעבונדן. האר איי־בער זיך אליין. אין ס'איז ניט אמאל צו זיין אזוי פון יענער זייט פון גוט אין שלעכט. פון רעכט און פרייס. פון רין און מינוס.

דערווייל ווערט אלץ הייסער און הייסער. עפעס א קלייניקייט א פיר הונדערט מעטער צו זיין אונטער דעם ים שפיגל. ווי אין א גאנז קראָש פאר־שלאָגן. שוין אפרבייי די לעצטע מענש־לאכע קרעטורן. עפעס א בעדאוויי־שער וואנדער שבט מיט די שוואַרצע טוזינגס יאר צוריק האט נעוואוינט פאר־דאמט ווערן נאטס זון, — אין דערפון האט זיך דאן אויסגעגאסן נאט'ס קלאר אויף נאטס פאלק. קיין פארבייי שוין אין הייבט אן דער וועג באלד אראפ אין געשלענגטער סערפענטינע, פון ביייזע הויכן וועלן מיר באלד אריין אין אונטערייס'ישע טיפן. וואס א מ'ארגע לאנד! איז שוין — דאן אונטער אלע באדענגונגען. ביי־נע פרדסים אין דייטשייניקע כרמים האבן זיך זייער שייגקייט אבער ניט ווייניקער די נאקעטע פעלקן פון יהודה אין דער הייסער' אין אלץ הייסערער טרבה אויף דעם וועג צום ים המלח. מ'האט דאס געפיל: אלץ ווייטער אין אויסערלאכער צייטליזאציע, אלץ נע־ענטער צו די ערשטע אנהויבן, צו אר־נעריאכער פארשיידנג. וואס ווייניקער די נאטור פארצידט, אלץ מער פארבט זיך די נשמה אין אירע פורות'פולע קאָ־לירן אין וואנדקלונגען. סיי די שטיי־נערנע בערג, סיי די דאמדיקע וויסטע נייש דאך — זיך זייערע באזונדערע פּראָכט פראכטקייטן — גרייסקייט אין מאיעסטעט. ווייל נאר וואס וואקסט אין בלוים, פארבייט אין באזונדערקט, אין וואס אין פעלן אין מדבר האט אין זיך דעם ריח פון בושם אין גלאנץ אין אפּגלאנץ אין אייביקייט. דא אויף דער "שוים" פון דער "טויטער נאטור" פלי־מר'שט דערפילט דער מענש די אבסאָ־לוטע פריידיקייט. מ'איז אן אלץ אין אלעמען אויסגעטאן. פון קיינעם אפ־הענגיק. צו קיינעם צוגעבונדן. האר איי־בער זיך אליין. אין ס'איז ניט אמאל צו זיין אזוי פון יענער זייט פון גוט אין שלעכט. פון רעכט און פרייס. פון רין און מינוס.

אויב אזוי נאענט צום יארדן און עבר יארדן — האט מען זיך ניט געקאנט איינבילדן, אז ניט נעקאנט אפשטייג וואס בארייט די "ענגליש פאן" אויף דער זייט, אז די "אמרוקי'שע פאן" אויף יענער זייט פון יארדן. דאכט זיך א בריק אז אויף דעם נאטיון אין "עראב בעיעד" — "נשר אדלערנע" אז בריק; דארפן דאך אפרבינדן די גרויסע בויד אין דער שפייסער האט געפיטערט די פערד. אחוץ אים איז קיין מענשן ניט געווען צו זעען.

נאפאָלעאָן אין אין יאר 1812 האט זיך אים פאר־גלוסט אריינצוקריכן אין א קריג מיט רוסלאנד.

אין דאס נאפאָלעאָן האט זיך אויפגע־האלטן אין ווילנע פלעגט ער אפט ארומ־רייטן אין דער סביבה, באזוכן די פּייריש פרישטן, נעין אויף יאגד אין זייערע וועלדער אין פירן א פריי לע־בען.

אין נארר אין דעם טאג וועז צו זעריקן זיינען אנגעקומען אין דארף זיינע מחותנים אין אהין אויך אנגע־קומען נאפאָלעאָן.

אין דארף איז דאס אנקומען פון דעם פראנצויזישן קייזער מיט זיינע גענעראלן געווען א וויכטיקע געשעע־ניש און די פּויערס מיט זייערע בני־בית זיינען געשטאנען אין די גאסן און זיי נאכגעקוקט.

נאר רעכן דער קרעטשמע איז קיי־נער ניט געשטאנען. פאר דעם טור ער איז געשטאנען די גרויסע בויך אין דער שפייסער האט געפיטערט די פערד. אחוץ אים איז קיין מענשן ניט געווען צו זעען.

נאפאָלעאָן אין די זאך אויפגעפאר־לען אזן ער האט געהערט אין דער בויך. דער גענעראל האט געזוכט אין ער האט געפונען דעם חתן־כחור.

ער האט אים געהייסן אריינקריכן. נאפאָלעאָן האט דעם בחור אויס־געפרעגט וואס דא טוט זיך, אין פאר־וואס ער איז געבליבן באהאלטן אין דעם וואנז.

דער בחור האט צוערשט מורא גע־האט, אבער דערנאך האט ער באַ־קומען מוט אין ער האט דערציילט דעם נאנצן אמת.

דעם קייזער האט זיך שטארק פאר־גלוסט צום לאכן פון דער מעשה אין ער האט באשלאסן אריינצוגיין אין דער קרעטשמע אין זעען די כלה מיידל.

אין דער שבת־שטוב פון דער קרעטשמע זיינען געזעסן זעלניק מיט זיין רחל לאה'ן, סענדער, יואל מיט זיין פּלוכיק'טע און דער שדכן.

זיי זיינען שטארק דערשראָקן גע־וואָרן דערזעענדיק דעם פראנצויזישן קייזער אריינקומען.

אבער אויף נאפאָלעאָן איז איבער־ראשט געוואָרן זעענדיק די כלה אין ער האט אויף איר געוואָרפן אן אויג.

הנה איז אים איצט אין איר כלה חן שטארק געפעלן געוואָרן; זי האט זיך שטארק פארשעמט אין זי איז אויסגעלאפן אין דעם צימער. זעליק אין זיינע געסט זיינען אויפגעשפּרונ־גען אין זיי האבן ניט געוואוסט אין ווי

אין דער פרימארגן זאגט זיך שוין אז, צוערשט האט דאס קליינע דנגיה געמאכט דעם ערשטן אויפרייס אין דאס אזעקגעלאגערט אויף "יענער זייט". דאן איז צוגעקומען מפּאל הוטענבערג אין צשן אין איינגעשפאנט דעם ביי־דער־זייטיקן יארדן אין זיין עלעקטריש־ריינטואגן, וואס דארף געבן ליכט דער לופט, וואסער דער ערד, אין "וויינסע קוילן" דער אינדוסטריע. אין באווייןאל דער "יארדן" צעשווילט ניט, נאר פאר־בינדעט. איצט האט דעם זעלבן נס באַ־וויזן נאוואמייסקי, שטייט זיך אינמיטן מחנה עפעס א פאר'חלומ'טע עקספּרע־סיאָנסטישע "פאנאראמע" אין דער העלפט אויף אליאסאדן ווי אין די אמא־ליקע זיינען. ציט זיך פון האנעט א לענגערע, אז נאר פון פאר דער מלחמה אין אין עס נעוועזן נאוואמייסקיס חלום ווי אין דער אין אין אין